O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O‘RTA MAXSUS TA’LIM VAZIRLIGI

QARSHI MUHANDISLIK-IQTISODIYOT INSTITUTI

Ro‘yxatga olindi

№ 149
“24” 08 2022 y.

“Tasdiqlayman”
O‘quv ishlari bo‘yicha prorektor
__________ O.N.Bozorov
“____” ________ 2022 y.

“ MEHNAT MUHOFAZASI VA TEXNIKA XAVFSIZLIGI ”*FANINING* SILLABUSI

Bilim sohasi:	600000	-	Xizmatlar sohasi
Ta’lim sohasi:	640000	-	Hayotiy faoliyat xavfsizligi
Ta’lim yo‘nalishi:	5640200	-	Mehnat muhofazasi va texnika xavfsizligi

“Mehnat muhofazasi va texnika xavfsizligi” fani bo‘yicha 5640200 -”Mehnatni muhofazasi va texnika xavfsizligi”. ta’lim yo‘nalashi uchun soatlar taqsimoti

Umumiy o‘quv soati	420 soat
Shu jumladan:	180
Ma’ruza	75soat
Amaliy	45 soat
Semenar	60soat
Mustaqil ta’lim	240 soat

Qarshi-2022

Fanning sillabusi Qarshi maxandislik iqtisodiyot instituti Uslubiy Kengashining 2022-yil 30 iyundagi 11- sonli qarori bilan tasdiqlangan fan dasturiga muvofiq ishlab chiqildi.

Tuzuvchilar : I.N CHoriyev- QarMII "Ekologiya va mehnat muhofazasi" kafedrasi assestent o'qituvchisi.

Fanning sillabusi "Ekologiya va mehnat muhofazasi" kafedrasi yig'ilishida (bayon № 1, 26.08. 2022 y.), Geologiya va konchilik ishi fakulteti Uslubiy komissiyasida (bayon № 1, 27.08 2022 y.) va institut Uslubiy kengashida (bayon № 1, 29.08. 2022 y.) muhokama etilgan va o'quv jarayonida foydalanishga tavsiya qilingan.

O'quv- uslubiy boshqarma boshlig'i: SH.Turdiyev

Fakultet uslubiy komissiyasi raisi M. G'ofirov

"Ekologiya va mehnat muhofazasi" kafedra mudiri: R.A.Eshonqulov

"Mehnat muhofazasi va texnika xavfsizligi" fani sillabusi

Fan (modul) kodi MMTX3720	O'quv yili 2022-2023	Semestr 5-6	ECTS krediti 8-5
Fan (modul) turi Ixtisoslik	Ta'lim tili o'zbek		Haftalik dars soati 8-5
Fanning nomi	Auditoriya mashg'ulotlari (soat)	Mustaqil ta'lim	Jami yuklama
" Mehnat muhofazasi va texnika xavfsizligi "	180	240	420

O'qituvchi haqida ma'lumot

Kafedra nomi	Ekologiya va mehnat muhofazasi		
O'qituvchilar	F.I.Sh.	Telefon nomeri	e-mail
Ma'ruzachi	CHoriyev Islom Normuminovich	+998909964246	Cislom23@mail.ru
Seminar	CHoriyev Islom Normuminovich	+998909964246	Cislom23@mail.ru

I. KIRISH

O'zbekistonda olib borilayotgan islohotlardan asosiy maqsad, yurtimizda sog'lom va barkamol, bilimli, yuksak ma'naviy-ahloqiy fazilatlarga ega bo'lgan avlodni shakllantirishdan iboratdir.

Insoniyat sivilizatsiyasi sanoat xavfsizligini ta'minlash, zararli nurlardan himoyalanish muammosini hal etish – odamlarni meyoriy sharoitda faoliyat olib borishi, uni o'rab turgan atrof muhitdagi ruxsat etilgan meyoridan ortiq xavfli va zararli omillardan himoya qilish bugungi kunda asosiy muammolardan bir bo'lib qolmoqda.

Ishlab chiqarish obeklaridagi barcha sohalarida ishlayotgan zamonaviy mutaxassislar xavfsizlikni ta'minlash maqsadida, atrof muhitda bo'layotgan salbiy o'zgarishlarni anglash, tushinish, oldini olish va uning oqibatlarini bartaraf etishga tegishli qarorlar qabul qilish uchun yetarli darajada bilim saviyasiga ega bo'lishi lozim. Aynan ushbu bilimni «Sanoat va radiatsiya xavfsizligi» fani o'rganadi.

Ushbu «Sanoat va radiatsiya xavfsizligi»" fan sillabusi davlat ta'lim standarti va namunaviy dastur asosida tuzilib "Mehnat muxofazasi va texnika xavfsizligi" ta'lim yo'nalishi talabalariga mo'ljallangan. Unda fanning maqsad va vazifalari talabalar bilim va ko'nikmasiga bo'lgan talablar, mashg'ulotlarning mavzusi va qisqacha mazmuni, amaliy va laboratoriya mashg'ulotlari uchun zarur texnik vositalar mustaqil ish bo'yicha ko'rsatmalar va tavsiya etilgan adabiyotlar ruyxati keltirilgan.

1.1. I. Fanning mazmuni

Fanni o'qitishdan maqsad – talabalarga mehnat jarayonini tashkil qilishning huquqiy ta'minoti, ish beruvchi va xodim o'rtasidagi munosabatlarning tartibga solibishi, mehnat qonunchiligida ko'zda tutilgan boshqa normatib me'yorlarni nazariy va amaliy jihatdan yondashilib amalga oshirilish o'rgatishdan iborat.

Fanning vazifasi - nazariy bilimlar, amaliy ko'nikmalar hamda yonish jarayonining xavfliligini tahlil qilish, jarayonning termodinamik va ekzotermik omillarini aniqlash, qurilish konstruksiyalarini o'tga bardoshliligini, materiallarni yonmaydigan toifaga o'tqazish, yonish jarayonining turli omillari - o'z-o'zidan alangalanish, chaqnash harorati, yonish, kislorod tanqisligi va boshqalarni aniqlash, kuygan va talafot olgan insonlarlarga birlamchi tibbiy yordam ko'rsatish va boshqa muhim vazifalarni bajara oladigan kasbiy malakaga ega insonni tarbiyalashga qaratilgan.

1.2. Fan bo'yicha talabalar bilim, ko'nikmalari va malakalariga qo'yiladigan talablar

Sanoat korxonalarida sodir bo'lgan avariya va xalokalar hamda radiatsiyaviy ifloslanish avariya sodir bo'lganda muxofazalanish metodlarini, dezaktivatsiya o'tkazish usullarini, to'g'ri xatti – xarakat kilishni o'rgatishdir. Ushbu maksadga erishish uchun fan talabalarni nazariy bilimlar, amaliy ko'nikmalalar, iqtisodiy xodisa va jarayonlarga uslubiy yondashuv xamda ilmiy dunyokarashini shakllantirish vazifalarini bajaradi. Fan buyicha talabalarning bilim, ko'nikma va malakalariga quyidalar:

talaba - mehnat muhofazasi va texnika xavfsizligi ta'minlash prinsiplari, uslublari va vositalarini taxdil qilish, faoliyatning radiatsiyaviy xavfsiz sharoitlarini ta'minlash to'g'risida *tasavvurga ega bulishi*- mehnat muhofazasi va texnika xavfsizligi buyicha asosiy meyoriy-huquqiy xujjatlarni, ishlab chikarishdagi nurlanish manbalarining turlarini, nurlanish olish xodisasining yuzaga kelishining oldini olish usullarini

bilishi va ulardan foydalana olishi- talaba radiatsiyaviy xavfsizlik sharoitini ta'minlovchi jamoa va shaxsiy ximoya kilish vositalarini ishlatish, nurlanish olganlarga tibbiy yordam ko'rsatish, radiatsiyaviy avariyalarda insonlar va moddiy boyliklarni saklash va qutqarish vositalarini ishlatish bo'yicha ko'nikmalarga ega bo'lishi kerak.

1.3. Fanining boshqa fanlar va ishlab chiqarish bilan o'zaro bog'liqligi

"Mehnat Muhofazasi Va Texnika Xavfsizligi" fani "Hayot faoliyati xavfsizligi", "Mehnat muhofazasi", "Pizika","Himiya", "Atrof muhit himoyasi va ekologiya", "Favqulodda vaziyatlar va fuqorolar muhofazasi" kabi fanlar bilan o'zviy bog'langan. Inson o'z faoliyatida bir necha omillar bilan bog'lanadi va o'zaro ta'sirda bo'ladi. Lekin, insoniyatning XX asr sivilizatsiyasida radiatsion nurlar alohida o'rin tutadi.. Chunki bu yangi soha bo'lib iqtisodiyot tarmog'ining barcha sohasida ishlatilmoqda. Shu bilan birga uning inson hayot faoliyati davridagi umumlashgan xavfli va zararli omillari ortib bormoqda.

Mehnat Muhofazasi Va Texnika Xavfsizligi fanini o'rganish nafaqat texnosferada xavflar tug'ilganda, balki ishlab chiqarish jarayonida ishlovchilarni nurlanish kasalligidan kasalligiga chalinishlarini qisqartirish, baxtsiz hodisalar oldini olish, shuningdek, Biosferada (atrof-muhitda) yuz beradigan nurlatish ta'sirida insonlar o'limi va moddiy zararlar miqiyosini kamaytirish imkonini beradi.

1.4. Fanni o'qitishda zamonaviy axborot va pedagogik texnologiyalar

Yo'nalishning o'ziga xos xususiyatlari dasturniinter faol usullarda o'zlashtirishni taqazo qiladi. Bunda asosiy tiborauditoriya mashg'ulotlarida va mustaqil tayyorgarlikda o'zlashtiriladigan chuqurlashtiriladigan nazariy bilimlarga hamda obyektiv jarayonlar va hodisalarga nisbatan dunyo qarashni shakllantirishda ma'ruza mashg'ulotlariga katta o'rin ajratiladi.

Mustaqil tayyorgarlik jarayonida talaba adabiyotlar, internet materiallari va meyoriy hujjatlar bilan ishlashni uddalashni namoyon qilishi, auditoriya mashg'ulotlari paytida qabul qilingan ma'lumotlarni mushohada qilish qobiliyatini ko'rsatishi zarur.

Dastur talabalar bilimini reyting-nazoratidan foydalanadigan o'quv jarayonini tashkil qilishning yangi tamoyillari asosida amalga oshadi.

Fanni o'zlashtirishda masofadan o'qitish, darslik, o'quv qo'llanmalari va ma'ruzalar matnlarining elektron versiyalaridan, ma'ruzalar o'qish, elektron plakatlar va internet tarmog'idan foydalaniladi.

"Sanoat va radiatsiya xavfsizligi" fanini o'qitish jarayonida quyidagi asosiy konseptual yondashuvlardan foydalaniladi:

Shaxsga yo'naltirilgan ta'lim- bu ta'lim o'z mohiyatiga ko'ra ta'lim jarayonining barcha ishtirokchilarini to'laqonli rivojlanishlarini ko'zda tutadi.

Tizimli yondashuv-ta'lim texnologiyasi tizimning barcha belgilarini o'zida mujassam yetmog'i lozim: jarayonning mantiqiyligi, uning barcha bo'g'inlarini o'zaro bog'langanligi, yaxlitligi.

Faoliyatga yo'naltirilgan yondashuv-shaxsning jarayonli sifatlarini shakllantirishga, ta'lim oluvchining faoliyatni aktivlashtirish va intensivlashtirish, o'quv jarayonida uning barcha qobiliyati va imkoniyatlari, tashabbuskorligini ochishga yo'naltirilgan ta'limni ifodalaydi.

Dialogik yondashuv-bu yondashuv o'quv munosabatlarini yaratish zaruriyatini bildiradi. Uning natijasida shaxsningo'z-o'zini faollashtirishi va o'z – o'zini ko'rsata olishi kabi ijodiy faoliyati kuchayadi.

Hamkorlikdagi ta'limni tashkil etish-demokratik, tenglik, ta'lim beruvchi va ta'lim oluvchi faoliyat mazmunini shakllantirishda va erishilgan natijalarni baholashda birgalikda ishlashni joriy etishga e'tiborni qaratish zarurligini bildiradi.

Muammoli ta'lim-ta'lim mazmunini muammoli tarzda taqdim qilish usuli ta'lim oluvchi faoliyatini aktivlashtiradi.

Axborotni taqdim qilishning zamonaviy vosita va usullarini qo'llash–yangi kompyuter va axborot texnologiyalarini o'quv jarayoniga tatbiq etish.

O'qitishning usullari va texnikasi-ma'ruza (kirish, mavzuga oid, vizuallash), muammoli ta'lim, keys-stadi, pinbord, paradoks va loyihalash usullari, amaliy ishlar.

O'qitishni tashkil etish shakllari- dialog, polilog, muloqot hamkorlik va o'zaro o'rganishga asoslangan frontal, kollektiv va guruh.

O'qitish vositalari- o'qitishning an'anaviy shakllari (darslik, ma'ruzamatni) bilan bir qatorda – kompyuter va axborot texnologiyalari.

Monitoring va baholash-o'quv mashg'ulotida va butun kurs davomida o'qitishning natijalarini rejali tarzda kuzatib boriladi. Kurs oxirida test topshiriqlari yoki yozma ish variantlari yordamida tinglovchilarning bilimlari baholanadi.

II. "SANOAT VA RADIATSIYA XAVFSIZLIGI" FANIDAGI MASHG'ULOTLARNING MAVZULAR VA SOATLAR BO'YICHA TAQSIMLANISHI

2.1. Ma'ruzalar 5 -Semestr soatlar bo'yicha taqsimlanishi

№	Mavzular	Soat
	1-modul. "Mehnat muhofazasi" fanining maqsadi, vazifalari, tushunchalari va ta'riflari.	
1	1-mavzu. "Mehnat muhofazasi" fanining mazmuni, maqsadi, vazifalari.	2
2	2-mavzu. O'zbekiston Respubliksida mehnat muhofazasi ishlarining hozirgi holati va istiqboli.	2
3	3-mavzu. Mehnat bozori va aholi bandligi.	2
4	4-mavzu. "Inson - mashina - ishlab chiqarish" tizimi, uning xususiyatlari.	2
5	5-mavzu. Mehnat jarayoni sharoitini shakllantiruvchi omillar	2
6	6-mavzu. Og'irligi va zararligi bo'yicha ish kategoriyalari.	2
7	7-mavzu. Mehnat muhofazasida shaxsiy kompitentsiyalar.	2
	2-modul. Mehnat muhofazasining huquqiy - me'yoriy asoslari	
8	8-mavzu. "Mehnatni muhofaza qilish to'g'risidagi" O'zbekiston Respublikasi qonunining ahamiyati.	2
9	8-mavzu. "Mehnatni muhofaza qilish to'g'risidagi" O'zbekiston Respublikasi qonunining ahamiyati.	2
10	9-mavzu. O'zbekiston Respublikasi Mehnat kodeksining ahamiyati.	2
11	10-mavzu. Xodimlarning asosiy lavozimlari va ishchilar kasblari klassifikatori.	2
12	11-mavzu. Mehnatni muhofaza qilish sohasidagi davlat siyosati.	2
13	12-mavzu. Mehnatni muhofaza qilishni davlatning iqtisodiy va ijtimoiy sohalardagi siyosati bilan muvofiqlashtirish.	2
14	13-mavzu. Mehnatni muhofaza qilishga oid xalqaro hamkorlik va xorij tajribalari.	2
15	14-mavzu. Mehnatni muhofaza qilishning huquqiy-me'yoriy asosini tashkil qiluvchi hujjatlar tizimi.	
16	15-mavzu. Mehnat intizomi tushunchasi va uni ta'minlash usullari. Mehnat nizolari.	2
15	16-mavzu. Xodim va ish beruvchining mehnat muhofazasiga oid majburiyatlari.	2
17	17-mavzu. Ishlovchilarning ishlash va dam olish vaqti turlari, ularni me'yorlash.	2
18	18-mavzu. Ishlovchilarga oid tibbiy ko'riklarni tashkil qilish tartibi.	2
19	19-mavzu. Mehnatni muhofaza qilish sohasida nazorat tashkilotlari.	2
20	20-mavzu. Mehnatni muhofaza qilish qoidalarini buzganlik uchun javabgarlik.	2

	3-modul. Ishlab chiqarish sanitariyasi va gigienasi.	
21	21-mavzu. Ishlab chiqarish jarayonlarida zararli omillar va ulardan himoyalanish tadbirlari.	2
22	22-mavzu. Ishlab chiqarishda zararli moddalar va ulardan himoyalanish usullari.	2
23	23-mavzu. Ishlab chiqarishda shovqinning yuzaga kelish sabablari va manbalari.	1
	JAMI	45
	Ma'ruzalar 6- Semestr soatlar bo'yicha taqsimlanishi	
1	1-mavzu. Ishlab chiqarishda zararli nurlanishlar.	2
	4-modul. Mehnat muhofazasining tashkiliy asoslari	
2	2-mavzu. Korxonalarda mehnat muhofazasi bo'yicha ishlarni tashkil qilish.	2
3	3-mavzu. mehnatini muhofaza qilish qoidalarini ishlab chiqish tartibi.	2
4	4-mavzu. Ijtimoiy soha hodimlarining mehnatini muhofaza qilish qoidalari.	2
5	5-mavzu. Ta'lim sohasi hodimlarining mehnatini muhofaza qilish qoidalari.	2
6	6-mavzu. Ish joylarini mehnat sharoitlari bo'yicha attestasiyadan o'tkazish tartibi.	2
7	7-mavzu. Mehnat muhofazasi qoidalari va talablariga o'qitish tizimi.	2
8	8-mavzu. Ishlab chiqarishda jarohatlanishlar, kasb kasallanishlari va ularning yuzaga kelish sabablari.	2
9	9-mavzu. Xodimlarni jarohatlanishlar va kasb kasallanishlaridan sug'urta qilishning huquqiy-me'yoriy asoslari.	2
10	10-mavzu. Ishlab chiqarishdagi baxtsiz hodisalarni tekshirish va hisobga olish tartibi.	2
11	11-mavzu. O'quv muassasalarida baxtsiz hodisalarni tekshirish va hisobga olish tartibi.	2
12	12-mavzu. Mehnat muhofazasida jamoa shartnomalari.	2
	5-modul. Texnika xavfsizligi	
13	13-mavzu. Texnika xavfsizligi, uning maqsadi, vazifasi va ahamiyati.	2
14	14-mavzu. Texnologik jarayonlar xavfsizligi.	2
15	15-mavzu. Texnologik reglamentlarni ishlab chiqish qoidalari.	2
	Jami	**30**

Ma'ruza mashg'ulotlari multimediya qurilmalar bilan jixozlangan auditoridaakadem guruhlar bilan o'tiladi Qo'llaniladigan ta'lim texnologiyalari- aqliy hujum, blits-so'rov, tahlil qilish, "ko'rgazmali ma'ruza", "suhbat", "bahs-munozara", "tushunchalar tahlili", "tarmoqlar", "kichik guruxlarda ishlash", baliq skeleti, BBB jadvali (Bilaman, bilishni xohlayman, bilib oldim).

IV. Amaliy mashg'ulotlar bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar

Ushbu o'quv fani bo'yicha talabalarni amaliy mashg'ulotlarni ma'ruzalar matni va tavsiya etilgan adabiyotlar hamda davriy jurnallar, internet materiallari bilan ishlashni, standart va malaka talablariga mos ravishda bajarishni o'z ichiga oladi.

Amaliy mashg'ulotlar davomida talabalar ishlab chiqarish korxonalarining mehnat muhofazasi bo'limlari tomonidan yuritiladigan me'yoriy hujjar bilan ishlash ko'nikmalarini shakllantiradilar.

Amaliylar mashg'ulotlari 5- Semestr

1	Mehnat muhofazasini ta'minlovchi me'yoriy hujjarlarni o'rganish.	2
2	Mehnat muhofazasi bo'limlari faoliyatini va hujjarlarni yuritishni o'rganish.	2
3	Mehnat muhofazasi tadbirlarining ijtimoiy-iqtisodiy samaradorligini hisoblash.	2
4	Xavfsizlik texnikasi bo'yicha yo'riqnomalar va ularni hujjatlashtirish tartiblari.	2

5	Xavfsizlik texnikasi va ishlab chiqarish sanitariyasi bo'yicha ko'rsatmalar tuzish.	2
6	Ishlab chiqarish korxonalaridagi baxtsiz hodisalarni tekshirish va hisobga olish.	2
7	Baxtsiz hodisalarni tahlil qilish uslublari va jarohatlanish ko'rsatkichlarini aniqlash.	2
8	Mehnatni muhofaza qilish xizmati binosioning maydoni va ishchilar sonini hisoblash.	1
	Jami	15

Amaliylar mashg'ulotlari 6- Semestr

1	Ta'lim muassasalarida o'quv-tarbiya jarayonida o'quvchilar va talabalar bilan yuz bergan baxtsiz hodisalarni tekshirish va hisobga olish tartibini o'rganish.	2
2	Mahalliy havo almashtirish qurilmalarini hisoblash.	2
3	Ishlab chiqarish xonalaridagi mexanik havo almashtirish qurilmalarining unumdor ishlashini aniqlash.	2
4	Vintelyatordan chiqayotgan shovqi darajasini hisoblash.	2
5	Yuk ko'tarish mashinalari va qurilmalarni sinash.	2
6	Yuk ko'tarish-tushirish mexanizmlaridan xavfsiz foydalanishni hisoblash.	2
7	Elektr toki zarbasidan himoya qiluvchi vositalarni o'rganish.	2
8	Elektr tokidan himoya qiluvchi vositalarni sinash.	2
9	Mehnat sharoitini baholash va mehnat sharoiti bo'yicha ish o'rinlarini attestatsiya qilish metodikasini o'rganish.	2
10	Ishlab chiqarish xonalari va ish joylaridagi havo tarkibida bo'lgan chang miqdorini aniqlash.	2
11	Ishlab chiqarish binolari va ish joyidagi havoda bo'lgan zararli gazlar miqdorini aniqlash	2
12	Shovqin ko'rsatkichlarini aniqlash.	2
13	Titrash ko'rsatkichlarini aniqlash.	2
14	Elektr jihozlarini nollashning unumli ishlashini aniqlash.	2
15	Mashina va mexanizmlardagi statik elektrlanishni o'lchash va hisoblash.	2

Seminar mashg'ulotlari 5- Semestr

№	Semenar mavzulari	Soat
1	"Mehnat muhofazasi" fanining rivojlanish bosqichlari va fan tomonidan o'rganiladigan muammolar.	2
2	"Mehnat muhofazasi" faning jamiyatdagi ijtimoiy ahamiyati.	2
3	Mehnat muhofazasi muammolarini.	2
4	Mehnat jarayoni sharoitini shakllantiruvchi omillarni sinflash va me'yorlash prinsiplari	2
5	Xavfsiz va sog'lom mehnat sharoitlarini yaratishning asosiy yo'nalishlari va uslublari.	2
6	Ish kategoriyalari va ularning o'ziga xosligi.	2
7	O'zbekiston Respublikasida mehnat muhofazasi sohasidagi davlat siyosati.	2
8.	O'zbekiston Respublikasida Bandlik va mehnat munosabatlari vazirligi faoliyati tahlili.	2
9.	Mehnatni muhofaza qilishga oid xalqaro shartnomalari.	2
10.	Mehnatni muhofaza qilish sohasida xalqaro mehnat tashkilotlari tomonidan olib borilyotgan ishlar.	2
11	O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining mehnat muhofazasiga doir moddalarining ahamiyati.	2
12.	"Mehnatni muhofaza qilish to'g'risidagi" O'zbekiston Respublikasi qonunining ahamiyati.	2
13.	O'zbekiston Respublikasi Mehnat kodeksining ahamiyati.	

14.	"Mehnat muhofazasi bo'yicha Vakil to'g'risida"gi Nizom tahlili.	2
15	"Mehnat muhofazasi bo'yicha ishlarni tashkil etish to'g'risida"gi namunaviy Nizom o'rganish.	2
	Jami	**30**

2.2. Seminar mashg'ulotlari 6- Semestr

№	Semenar mavzulari	Soat
1	"Mehnat muhofazasi bo'yicha o'qishlarni tashkil qilish va bilimlarni sinash to'g'risida"gi namunaviy Nizom o'rganish.	2
2	Mehnatni muhofaza qilishda jamoa shartnomalari va jamoa kelishuvlarining ahamiyati.	2
3	"Ishlab chiqarishdagi baxtsiz hodisalarni va xodimlar salomatligining boshqa xil zararlanishini tekshirish va hisobga olish to'g'risida"gi Nizomi tahlili.	2
4	Kasb kasalliklariga olib keluvchi asosiy omillarni o'rganish va tahlil qilish.	2
5	"Ta'lim muassasalarida o'quv-tarbiya jarayonida o'quvchilar va talabalar bilan yuz bergan baxtsiz hodisalarni tekshirish va hisobga olish tartibi to'g'risida"gi Nizomni o'rganish.	2
6	"Maxsus suyuqliklar (benzin, benzol, sulfat kislota, ishqorlar, texnik moylar) bilan ishlashda mehnatni muhofaza qilish Qoidalari" ni o'rganish.	2
7	O'zbekiston Respublikasining "Xavfli ishlab chiqarish ob'ektlarining sanoat xavfsizligi to'g'risida"gi qonuni moddalarini o'rganish.	2
8.	"O'zbekiston Respublikasida xavfli yuklarni avtomobil transportida tashish Qoidalari" ni o'rganish.	2
9.	"Yuk ko'targich (minora)larni o'rnatish va ulardan foydalanishda xavfsizlik Qoidalari" ni o'rganish	2
10.	"Sanoat va qishloq xo'jaligi sohasida ishlovchi umumiy kasb xodimlari uchun maxsus kiyim, maxsus poyabzal va boshqa yakka tartibda himoyalanish vositalarini bepul berishning namunaviy me'yorlari" ni o'rganish	2
11	Elektr tokidan izolyasiyasiyalash (o'tkazgichlarni to'siqlar bilan to'sish, yoki ularni balandliklardan hamda yer ostidan tortish); usullarini o'rganish.	2
12.	Elektr uskunalaridagi xavfsizlikni ta'minlashning mexanik va elektromexanik blokirovka va avtomatik ogohlantiruvchi qurilmalarni o'rganish.	2
13.	"Bosim ostida ishlaydigan idishlarning tuzilishi va xavfsiz ishlatish" Qoidalarini o'rganish.	2
14.	"Ishlab chiqarishdagi baxtsiz hodisalar va kasb kasalliklaridan majburiy davlat ijtimoiy sug'urtasi to'g'risida"gi qonunining moddalari tahlili.	2
15	Mehnatni muhofaza qilish bo'yicha huquqiy-me'yoriy hujjatlarni ishlab chiqish, tasdiqlash va amalga tadbiq qilish tartibi.	2
	Jami	**30**

Seminar mashgulotlarini tashkil etish yuzasidan kafedra tomonidan ko'rsatma va tavsiyalar ishlab chikiladi. Unda talabalar asosiy ma'ruza mavzulari bo'yicha olgan bilim va ko'nikmalarini tajribalar orkali yanada boyitadilar. Shuningdek, texnologik jixoz va vositalar, tarkatma materiallardan foydalanish, mavzular bo'yicha takdimotlar va kurgazmali roliklar tayyorlash, normativ-hukuqiy xujjatlardan foydalanish va boshqalar tavsiya etiladi.

IV. Mustaqil talim va mustaqil ishlar

Mazkur fanni o'qitish jarayonida ta'limning zamonaviy metodlari, pedagogik va axborot texnologiyalari qo'llanishi nazarda tutilgan:

Ushbu o'quv fani bo'yicha talabalarni mustaqil ta'lim ma'ruzalar konspekt va tavsiya etilgan adabiyotlar hamda davriy jurnallar, internet materiallari bilan ishlashni, standart va malaka talablariga mos ravishda mustaqil bajarishni o'z ichiga oladi.

Mustaqil ta'lim uchun tavsiya etiladigan mavzulari:

1."Mehnat muhofazasi" fanini o'rganishni ahamiyati va o'rganishda boshqa fanlarning bog'liqligi.

2.Korxonalarni sanitariya jihatidan sinflanishi, sanitar himoya zona xaqida tushuncha.

3."Mehnat muhofazasi" fanini o'rganishda muammolarni echishda ilmiy-tadqiqot ishlarning ahamiyati.

4.Korxonada sanitariya- maishiy bino va xonalariga qo'yiladigan talablar.

5.Mehnat muhofazasi masalalarini hal qilishda sog'lom muhit yaratishda O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasini ahamiyati.

6.Korxonada texnologik jarayon bajarilishida xavfsizlikni ta'minlashda avtomatizatsiyani ahamiyati.

7. O'zbekiston Respublikasi Mehnat Kodeksining ahamiyati.

8.Texnologik reglament tarkibi va ahamiyati xaqida tushuncha.

9.Ayollar va o'smirlar mehnatini himoyalash va ularga belgilangan imtiyozlar.

10.Texnologik uskuna, jihoz, moslama va vositalarni korroziyadan saqlash usullari.

11.Texnologik uskuna vositalarini germetikligini ta'minlashni ahamiyati va talablari.

12.Mehnat muhofazasi hizmatini uyushtirishda korxona rahbari, bosh muhandisni, xavfsizlik muhandisini huquq va vazifalari.

13.Ishlab chiqarish korxonasi kasaba uyushmasi qo'mitasini huquq, vazifalari.

14.Ishlab chiqarishda balonlardan xavfsiz foydalanish talablari.

15.Nomenklaturali tadbir-choralar, ularni amalga oshirish, moliyaviy ta'minot.

16.Ishlab chiqarishda kompressorlardan xavfsiz foydalanish talablari.

17.Mehnat muhofazasi bo'yicha mavjud bo'lgan va qo'llanadigan norma, qoida, standart, yo'riqnomalar turlari.

18.Ishlab chiqarishda qo'llaniladigan xavfli yuklar turi va ularni xavfsizligini ta'minlash choralari.

19.Korxonada qo'llaniladigan texnologik uskuna moslama vositalarni xavfsizligini ta'minlash choralari.

20.Davlat sanitariya nazorati inspektorining huquq va vazifalari.

21.Ishlab chiqarishda qo'llaniladigan quvurlarga bo'lgan talablar.

22.Davlat energetika nazorati inspektorini huquq, vazifalari.

23.Ishlab chiqarishda amalga oshiriladigan tuzatish ishlariga bo'lgan talablar, nazorat.

24.Davlat yong'in nazorati inspektorini huquq, vazifalari.

25.Elektr tokini odam tanasigata'siri va undan himoya choralari.

26.Yong'in va portlashga xavfli ishlab chiqarishda elektr uskunalarini qo'llash tadbirlari.

27.Ishlab chiqarishda statik elektr va undan himolanish choralari.

28.Korxonada jamoat tekshirishini uyushtirish, bajaradigan vazifalari.

29.Ishlab chiqarishda yashindan himolanish choralari.

30.Mehnatni muhofaza qilishda ergonomikani ahamiyati.

31.Shaxsiy himoya vositalari, ulardan foydalanish.

32.Mehnatni muhofaza qilishda psixologiyani ahamiyati.

33.Korxona muhitidagi xavfli zararli holat, omillar, ulardan ogohlantirish.

34.Mehnat muhofazasi bo'yicha davlat nazorati tashkilotlari, vazifalari

35.Ishlab chiqarish changi odamlarga ta'siridan himoyalanish.

36.Korxonalarda yong'in xavfsizligi xizmatini uyushtirish, vazifalari.

37.Kasbiy kasallik, zaxarlanish, shikastlanishini oldini olish chora tadbirlari.

38.Ishlab chiqarish korxonalarida foydalaniladigan shaxsiy himoya vositalari.

39.Modda materiallarini xavfsizligini, yonuvchanligini baholaydigan birliklar va ularni e'tiborga olish talablari. 40.Inson salomatligini mikroiqlim bilan bog'liqligi xaqida tushuncha.

41.Xavfli sharoitda shamollatishni qo'llash tadbirlari.

42.Texnologik jarayon bajarilishida yong'in xavfsizligini ta'minlash chora-tadbirlari.

43.Radiatsiya va nurlarni inson tanasiga ta'siri.

44.Ulardan himoyalanish xaqida tushuncha.

45.Korxonalarni yong'in, portlashga xavfliligi jihatidan turlari va ogohlantirish choralari.

46.Labaratoriyada xavfsiz ishlash, zaruriy vositalardan foydalanish talablari.

47.Korxona bino-xonalarni portlash va yong'inga xavfliligi jihatidan sinflanishi.

48.Korxonada yoritishni qo'llash ahamiyati, talablari.

49.Bino, inshootlarni yonuvchanligini kamaytirish, o'tga chidamliligini oshirish talablari.

50.Ishlab chiqarishda qo'llaniladigan yoritgichlar turi, ulardan foydalanish talablari.

51.Evakuatsiya-chiqish yo'llariga bo'lgan xavfsizlik talablari.

52.Yonish- portlashga moyil modda mahsulotlarni omborda saqlash talablari.

53.Ishlab chiqarishda issiqlik nurlanishidan ximoya choralari.

54.Ishlab chiqarishda elektromagnit nurlanishidan himoyalanish choralari.

55.Ko'ngilli yong'inni o'chirish drujinasining vazifalari.

56.Mehnat muhofazasiga oid muammolar va ularni hal qilish choralari.

57.Ishlab chiqarishda infraqizil nurlanishdan himoya choralari.

58.Korxona loyihasini tuzish , qurilishiga bo'lgan xavfsizlik talablari.

59.Korxona mehnat sharoitini, muhofaza ishlarini baholash.

60.Baxtsiz hodisalarni tekshirish, rasmiylashtirish talablari.

61.Texnologik jarayon bajarilishida xavfsizlikni ta'minlash chora tadbirlari.

62.Ishlab chiqarishda bosim ostida bajariladigan jarayon xavfsizligi talablari.

63.Ishlab chiqarish korxonalarida mehnat muhofazasi bo'yicha muhandis-texnik xodimlarning vazifalari.

64.Korxona bino va xonalarni elektr xavfsizligi bo'yicha turi va xavfsizligini ta'minlash choralari.

V. Fan o'qitilishining natijalari (shakllanadigan kompetensiyalar)

Fan bo'yicha talabalarning bilim, ko'nikma va malakalariga quyidagi talablar qo'yiladi. ***Talaba:***

–ishlab chiqarish faoliyatini tashkil qilishda mehnat huquqi va ularni o'rganish;

–ishlab chiqarish jarayonlarida xavfsiz mehnat sharoitlarini yaratish;

–zararlangan shikastlanish o'choqlaridagi fuqarolarni qutqarish va tiklov ishlarini o'tkazish;

–yong'inga qarshi xavfsizlik choralarini ko'rish;

–ishlab chiqarish sanitariyasi va mehnat gigiyenasi to'g'risida ***tasavvurga ega bo'lishi.***

– xavfsiz mehnat sharoitini ta'minlash sohasida qabul qilingan qonunhujjatlari va boshqa meyoriy-huquqiy hujjatlarning asosiy talablarini;

– xavfli va zararli ishlab chiqarish omillarining yuzaga kelishining oldini olish usullarini;

– ishlab chiqarishda mikroiqlimning gigiyenik me'yorlarini tashkil etishni ***bilishi va ulardan foydalana olishi;***

– ishlab chiqarish tarmoqlarida xavfsiz ish sharoitini tashkil etishni;

– korxona faoliyati davomida sodir bo'lishi mumkin bo'lgan favqulodda vaziyatlar turlari, ularning kelib chiqish sabablari, oqibatlarini tahlil qilish uslublari;

– korxona faoliyati davomida sodir bo'lishi mumkin bo'lgan favqulodda vaziyatlarda insonlar va moddiy boyliklarni saqlash va qutqarish vositalarini ishlatish

ko'nikmalariga ega bo'lishi kerak

VI. Ta'lim texnologiyalari va metodlari:

- ma'ruzalar;
- interfaol keys-stadilar;
- seminarlar (mantiqiy fiklash, tezkor savol-javoblar);
- guruhdarda ishlash;
- taqdimotlarni qilish;
- individual loyihalar;

jamoa bo'lib ishlash va himoya qilish uchun loyihalar.

VII. Kreditlarni olish uchun talablar:

Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'la o'zlashtirish, tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish va joriy, oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo'yicha yozma ishni topshirish

III. FAN BO'YICHA TALABALAR BILIMINI NAZORAT QILISH

Talabalar bilimini nazorat qilish O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2020 yil 31 dekabrdagi "Oliy ta'lim muassasalarida ta'lim jarayonini tashkil etish bilan bog'liq tizimni takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 824- sonli qarori bilan tasdiqlangan Nizomga muvofiq uch turdagi, ya'ni joriy, oraliq va yakuniy nazoratlar o'tkaziladi.

Joriy nazorat - fan mavzulari bo'yicha bilim va amaliy ko'nikma darajasini aniqlash va baholash maqsadida laboratoriya, amaliy mashg'ulotlar va mustaqil ta'lim topshiriqlari bo'yicha. og'zaki so'rov, test o'tkazish, suhbat, nazorat ishi, kollokvium, uy vazifalarini tekshirish va shu kabi boshqa shakllarda o'tkaziladi.

Oraliq nazorat – semestr davomida modulli tizim asosida o'quv dasturining tegishli (fanning bir necha mavzularini o'z ichiga olgan) bo'limi tugallangandan keyin, talabaning bilim va amaliy ko'nikma darajasini aniqlash va baholash maqsadida yozma, og'zaki, test shaklida o'tkaziladi. Oraliq nazorat bir semestrda ikki marta o'tkaziladi va yozma, og'zaki va test shakli bo'lishi mumkin.

Yakuniy nazorat – semestr yakunida muayyan fan bo'yicha nazariy bilim va amaliy ko'nikmalarni talabalar tomonidan o'zlashtirish darajasini aniqlash maqsadida fakultet Ilmiy Kengash qarori bilan yakuniy nazorat og'zaki, test va boshqa shakllarda ham o'tkazilishi mumkin.

Talabaning fan bo'yicha o'zlashtirish ko'rsatkichini nazorat qilishda quyidagi namunaviy mezonlar tavsiya etiladi:

a) 5 ball- uchun talaba- to'g'ri va aniq xulosa va qaror qabul qilish; ijodiy fikrlay olish; mustaqil mushohada yurita olish; olgan bilimlarini amalda qo'llay olish; mohiyatini tushunish; bilish, aytib berish; tasavvurga ega bo'lish.

b) 4 ball uchun talaba- mustaqil mushohada yurita olish; olgan bilimlarini amalda qo'llay olish;mohiyatini tushunish; bilish, aytib berish; tasavvurga ega bo'lish.

v) 3 ball uchun talaba- mohiyatini tushunish; bilish, aytib berish; tasavvurga ega bo'lish.

Talabaningfan bo'yicha reytingi quyidagicha aniqlanadi:

$$R = V\times Q/100$$

bnda: V – semestrda fanga ajratilgan umumiy o'quv yuklamasi (soatlarda); Q - fan bo'yicha o'zlashtirish darajasi (ballarda).

Asosiy adabiyotlar

1. A. Mark, P. Friend James Fundamentals of Occupational Safety and Health. Bernan Press. Germaniya, 2007
2. Yuldashev O.R. Mehnat muhofazasi maxsus kursi./ Darslik. –T.: "Tafakkur qanoti", 2015. – 336 b.
3. E.I. Ibragimov, S. Gazinazarova, O.R. Yuldashev. Mehnat muhofazasi maxsus kursi. Darslik.-T.: TIMI, 2014.-536 b.
4. Yuldashev O.R., Djabborova Sh.G., Xasanova O.T. Hayot faoliyati xavfsizligi. Darslik–T.:"Toshkent-Iqtisodiyot", 2014.– 268 b.
5. Yormatov G'.Yo. va boshqalar. Hayot faoliyati xavfsizligi. –T.: "Aloqachi", 2009. – 348 b.
6. Tursunov Y., Usmanova M. Mehnat huquqi. Darslik - Toshkent, "Moliya", 2006, 227-b.
7. A'zamov A., va boshqalar. Mehnatni muhofazasi qilish./ O'quv qo'llanma. –T.: "Sano-standart", 2013. – 232 b.

8. Narziyev Sh.M., Kurbonov Sh.X. Hayot faoliyati xavfsizligi. O'quv qo'llanma–T.:"Yangi nashr", 2019.– 234 b.

9. G'ulomova G.M. Yong'in va yonish-portlash xavfsizligi. O'quv qo'llanma–T.:"Tafakkur tomchilar", 2021.– 240 b.

Qo'shimcha adabiyotlar

10. Mirziyoyev SH.M. Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2016 yil yakunlari va 2017 yil istiqbollariga bag'ishlangan majlisidagi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining nutqi. // Xalq so'zi gazetasi. 2017 yil 16 yanvar, №11.

11. Mirziyoyev SH.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. - T.: "O'zbekiston" NMIU, 2017. – 488 b.

12. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi – T.:O'zbekiston, 2014. – 46 b.

13. "Mehnatni muhofaza qilish to'g'risida"gi (yangi taxriri) O'zbekiston Respublikasi Qonuni. 2016 yil 22 sentyabr.

14. Ishlab chiqarishdagi baxtsiz hodisalarni va xodimlar salomatligining boshqa xil zararlanishini tekshirish va hisobga olish to'g'risidagi Nizom. Vazirlar Mahkamasining qarori № 286, 06.06.1997, –T.: 1997.

15. "Ishlab chiqarishdagi baxtsiz hodisalar va kasb kasalliklaridan majburiy davlat ijtimoiy sug'urtasi to'g'risida"gi qonun. O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami, 2008 , 37-38-son.

16. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг Қарори "Ўзбекистон Республикаси бандлик ва меҳнат муносабатлари вазирлиги фаолиятини такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида" ги 2018 йил 31 декабрь, 1066-сон.

Axborot manbalar

17. www.gov.uz – O'zbekiston Respublikasi xukumat portali.

18. www.lex.uz – O'zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi.

19. www.mintrud.uz – Mehnat va aholini ijtimoiy muhofaza qilish vazirligi sayti.

20. www.bilim.uz – OUMTV sayti